

OTO KİRALAMA KLOZLU KASKO SİGORTASI İLE GÜVENCE ALTINA ALINAN ARAÇLARDA SİGORTA ETTİRENİN SÖZLEŞME SÜRESİ İÇİNDE BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Huriye KUBİLAY*

ÖZET

Ülkemizde özel araçların sahipleri tarafından zaman zaman kısa süreli kiralınması veya uzun süreli olarak bir araç kiralama firmasına kiralınması oldukça yaygın bir uygulamadır. Bu uygulamanın, araçların kasko ve trafik sigortalarına etkileri; tarafların hak ve yükümlülükleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun "Sigorta Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü" ile ilgili 1444 ve 1445inci maddeleri hükümleri ile getirilen yeni düzenleme, bu yükümlülüğe aykırı davranılması halinde sigortacıya sözleşmeyi fesih veya prim farkı talep edebilme şeklinde seçimlik hakların tanınması ve rizikonun gerçekleşmesinden sonra beyan yükümlülüğüne aykırı davranıldığına ortaya çıkması durumunda sigorta ettirenin kusuru ve değişiklik ile gerçekleşen riziko arasındaki bağlantının göz önünde bulundurulması nedeniyle uyuşmazlıklara hakkaniyete uygun çözümler getirebilecek niteliktedir.

Yargıtay kararlarının da değerlendirildiği bu çalışmada, uygulamadan bir örnek verilerek konunun somut bir şekilde açıklanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klok (ek şart), beyan yükümlülüğü, kasko sigortası, sigorta ettiren, oto kiralama, sigorta primi, Yeni Türk Ticaret Kanunu

INSURED'S DUTY TO GIVE INFORMATION ABOUT CARS WHICH HAVE BEEN COVERED BY AUTOMOBILE INSURANCE WITH THE CAR RENTAL CLAUSE DURING THE INSURANCE CONTRACT PERIOD

ABSTRACT

The practice of hiring of private cars by their owners from time to time for a short-period or for a long period to a rent a car firm is a quite extensive. Impacts of this practice on auto and traffic insurance contracts and rights and obligations of the parties constitute the subject of this Article.

New regulation on Article 1444 and 1445 of the Turkish Commercial Code No 6102 related to "Duty to give information in insurance period", is such as to bring equitable remedies to disputes for the reason of granting alternative rights as

* Prof.Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı ve Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Başkanı, huriye.kubilay@ieu.edu.tr

to cancelling of contract or claiming premium difference to insurer and considering fault of insured and relation between change and actual risk in case of occurrence the breach of duty to give information after realisation of the risk.

In this paper, where the decisions of the Court of Cassation are also evaluated, it is aimed to explain the subject in concrete form by giving an example from practice.

Keywords: *Clause (additional/supplementary clause), duty to give information, land vehicles insurance, insured, rent a car, insurance premium, New Turkish Commercial Code*

GİRİŞ

Sürekli bir ilişkiyi düzenleyen sigorta sözleşmesinin kural olarak, taraflardan sadece biri tarafından değişikliğe uğratılmaması gerekir. Bununla birlikte, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1444üncü maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere, sözleşme yapıldıktan sonra, sigorta ettirenin kendisi veya üçüncü bir şahıs tarafından, şartlarda ve özellikle rizikonun gerçekleşme olasılığında sözleşmeyi etkileyebilecek nitelikte değişiklikler yapılabilir. Bu durumda, nasıl ki sözleşmenin yapılması sırasında sigorta ettirenin yapacağı beyanlara ihtiyaç duyuluyorsa, taraflar arasındaki menfaatler dengesini sürdürmek bakımından, sözleşmenin devamı sırasında da böyle bir ihtiyaç vardır. Böylece 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda olduğu gibi (TTK m.1291), sigorta süresi içinde beyan yükümlülüğü 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş; illiyet ve kusur unsurları da dikkate alınmak suretiyle çok daha ayrıntılı bir tarzda hüküm altına alınmıştır. Bu çalışmada, oto kiralama klotlu (ek şartlı) kasko sigortası sözleşmelerinde, sigorta sözleşmesi süresi içinde beyan yükümlülüğü çeşitli olasılıklar gözönünde bulundurulurken ele alınmaktadır.

Özel kullanım amacına tahsis edilmiş ve baştan bu amaca yönelik olarak sigorta ettirilmiş bir aracın sonradan kiralama amacına yönelik olarak kullanılmaya başlaması kullanım amacında değişiklik olduğunu gösterir. Böyle bir aracın kiralama durumunda, kiralama süresi ve kiracının kullanım amacı da; özel kullanım veya ticari kullanım amacı üzere farklı olabilecektir. Kiralama klotu taşıyan bir kasko sigorta sözleşmesi, böyle bir klotu içermeyen; özel otoyola ilişkin sigorta sözleşmesine oranla sigortacının daha çok riski üstlenmeyi taahhüt ettiğini gösterir. Bunun da sigorta primini etkileyeceği açıktır. Kiralama klotu içeren bir sigorta sözleşmesi yapılırken özel kullanım amacına tahsis edilmiş bir aracın sigorta primine oranla daha fazla sigorta primi istenebilecektir. Özel kullanım amacına tahsis edilmiş bir

aracın kasko sigortası yapıldıktan sonra kiralanması durumunda ise riziko ağırlaştığından sigorta ettirenin beyan yükümü doğacaktır (6762 sayılı TTK m.1291, 6102 sayılı TTK m.1444-1445). Sigorta ettirenin sözleşme süresi içinde beyan yükümlülüğü, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, önceki düzenlemeye oranla çok daha ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlükte olduğu zaman Yargıtay 17nci Hukuk Dairesi tarafından 12.04.2012 tarihinde oyçokluğuyla verilen kararda (E.2011/10711, K.2012/4585)¹, özetle;

¹ “Taraflar arasındaki tazminat davasının yapılan yargılaması sonunda; kararda yazılı nedenlerden dolayı davanın reddine dair verilen hükmün süresi içinde davacı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine dosya incelendi, gereği düşünüldü:

KARAR : Davacı vekili, davalı şirkete kasko sigortalı müvekkiline ait aracın trafik kazasında hasarlandığını, ihbara rağmen davalının hasar bedelini ödemediğini belirterek şimdilik 250 TL'nin 10.05.2009 tarihinden işleyecek avans faizi ile davalıdan tahsilini talep etmiş, 05.11.2010 tarihli islah dilekçesi ile talebini 3.067 TL daha artırarak toplam 3.317 TL'nin aynı tarihten işleyecek avans faizi ile davalıdan tahsilini istemiştir.

Davalı vekili davacı aracının özel oto olarak sigorta poliçesinin düzenlendiğini ancak davalının aracı kiralık araç olarak kullandığını, kazanın bu esnada meydana geldiğini, davalının araç kiralama faaliyetinde bulunduğunu, adına kayıtlı çok sayıda araç bulunduğunu, hasarın teminat kapsamında olmadığını, davacının ticari defterlerinde inceleme yapılması gerektiğini belirterek davanın reddini savunmuştur. Mahkemece davanın reddine karar verilmiş; hüküm, davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

1-Dosya içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına, davacı şirketin ticari defter ve kayıtlarında uzman bilirkişice yaptırılan bilirkişi raporunda davacı tarafın bir başka şirket aracılığıyla araçlarını kiralandığını, araç kiralamadan gelir sağladığının tespit edilmesine, duruşmada dinlenen davalı tanığının (kazaya karışan karşı aracın zilyedi Harun) davacı tarafa ait aracın sürücüsünün aracı kiraladığını kendisine beyan ettiğini söylemesine, davacı aracının kiralık araç olarak kullanıldığının sabit olmasına göre davacı vekilinin aşağıdaki bendin kapsamı dışındaki sair temyiz itirazlarının reddine karar vermek gerekmiştir.

2-Dava, kasko sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tazminat istemine ilişkindir. Taraflar arasında düzenlenen kasko sigorta poliçesinin 3. sayfasında kullanım şekli istisnası klozunda sürücü kursu aracı taksi veya dolmuş olarak işletilen veya kullanılan ayrıca günlük veya kısa yahut uzun süreli olarak kiralanan araçlarda meydana gelen yangın ve çalınma dahil tüm hasarlar aksi açıkça kararlaştırılmış ve gereken ek prim de ödenmiş olmadıkça sigorta teminatının dışında olduğu belirtilmiştir. Somut olayda davaya konu aracın dosya kapsamına göre kiralık araç olarak kullanıldığının davacı tarafça kiraya verildiğinin kabulü gerekmekte ise de kasko sigortası genel şartlarında özel aracın sigortacının bilgisi dışında ticari amaçla (kiralık) kullanılması teminat dışı bir hal olarak düzenlenmemiştir. Bu maddenin amacı sigortacının sigorta priminin yükseltilmesini sağlayabilmektir.

TTK'nın 1266. maddesine göre poliçede nelerin yazılı olacağı belirlenmiştir. TTK'nın 1264/4. maddesine göre de genel şartlarda yazılı olmayan bir husus sigortalı aleyhine değiştirilemez. Değiştirilmiş ise bu değişiklik geçersizdir. BK'nın hükümleri TTK 1264/1 maddesi gereğince Ticaret Kanunu'nun bu konuları düzenleyen beşinci kitabında düzenleme olmazsa uygulanır. Ancak, poliçe genel şartlarının sigortalı aleyhine değiştirilemeyeceği TTK 1266,

“Davaya konu aracın kiralık araç olarak kullanıldığına davacı tarafça kiraya verildiğinin kabulü gerekmekte ise de, kasko sigortası genel şartlarında özel aracın sigortacının bilgisi dışında ticari amaçla kullanılması teminat dışı bir hal olarak düzenlenmemiştir. Kanunda, genel şartlarda yazılı olmayan bir hususun sigortalı aleyhine değiştirilemeyeceği, değiştirilmiş ise bu değişikliğin geçersiz olduğu kabul edildiğinden, mahkemece rizikonun gerçekleştiği tarihte sözleşme geçerli olduğuna göre, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ile davalı sigorta şirketi ile diğer bir kısım sigorta şirketlerinden davacı şirkete ait aracın tüm özellikleri de belirtilerek kasko poliçesinin düzenlendiği tarihte aracın kiralık olarak kullanılacağı beyan edilmiş olsaydı alınması gereken prim bedelinin araştırılıp sorulması, bununla ilgili düzenlenen poliçe örneklerinin istenilmesi, daha sonra bilirkişi kurulundan tahakkuk ettirilen prim ile alacağın kiralık olarak kullanılacağına bilinmesi durumunda ödenmesi gereken prim arasındaki oran belirlenerek bu orana göre tespit edilen hasar bedelinden proporsiyon indirimi yapılarak davalı sigorta şirketinin sorumlu olduğu hasarın tespiti yönünden ek rapor alınması ve sonucuna göre karar verilmesi gerekir.” sonucuna varmıştır.

Karşı oy yazısı ise şöyledir:

“TC Anayasası’nın 48. maddesinde “herkesin sözleşme hürriyetine sahip olduğu”..., 818 sayılı BK 19. maddesinde “bir akdin mevzuunun, kanunun gösterdiği sınır dairesinde serbestçe tayin olunabileceği, kanunun kati suretle emreylediği hukuki kaidelere veya kanuna muhalefet, ahlaka

---

1264/4 maddeleri kapsamında düzenlendiğinden TTK 1264/1 maddesi gereğince somut olayda BK’nın hükümlerinin uygulanması mümkün değildir.

Bu durumda mahkeme rizikonun gerçekleştiği tarihte sözleşme geçerli olduğuna göre Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ile davalı sigorta şirketi ile diğer bir kısım sigorta şirketlerinden davacı şirkete ait aracın tüm özellikleri de belirtilerek kasko poliçesinin düzenlendiği tarihte (20.10.2008) aracın kiralık olarak kullanılacağı beyan etmiş olsaydı alınması gereken prim bedelinin araştırılıp sorulması, bununla ilgili düzenlenen poliçe örneklerinin istenilmesi, daha sonra 12.10.2010 tarihli raporu düzenleyen bilirkişi kurulundan tahakkuk ettirilen prim ile aracın kiralık olarak kullanılacağına bilinmesi durumunda ödenmesi gereken prim arasındaki oran belirlenerek bu orana göre tespit edilen hasar bedelinden proporsiyon indirimi yapılarak davalı sigorta şirketinin sorumlu olduğu (ödenmesi gereken hasarın tespiti yönünden ek rapor alınması ve sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu biçimde davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.

SONUÇ : Yukarıda 1 nolu bentte açıklanan nedenlerle davacı vekilinin sair temyiz itirazlarının reddine, 2 nolu bentte açıklanan nedenlerle davacı T.. Mob. Dekorasyon Tur. Haki. San. Tic. Ltd. Şti. vekilinin temyiz itirazının kabulü ile hükmün (BOZULMASINA), peşin alınan harcın istek halinde temyiz eden davacıya geri verilmesine, 12.04.2012 tarihinde Başkan A. Velioğlu ile Üye E.S. Baydar’ın karşı oyu ve oyçokluğuyla karar verildi.”

Bu Karar için bk. www.kazanci.com.tr (Erişim tarihi:03.09.2013)

(adaba) veya umumi intizama yahut şahsi hükümlere müteallik haklara mugayir bulunmadıkça iki tarafın yaptıkları mukavelelerin muteber bulunduğu” öngörölmüştür.

Göröldüğü üzere hukuk sistemimizde emredici hükümlere aykırı olmamak koşuluyla, irade hürriyeti ve akit serbestisi sınırları içerisinde tarafların diledikleri gibi sözleşme yapabilmeleri mümkündür.

Somut uyuşmazlıkta, taraflar arasında düzenlenen kasko sigorta poliçesinde özel şart (kloz) olarak “kiralanan araçlardaki bütün hasarların aksi açıkça kararlaştırılmış ve gereken ek primin ödenmiş olmadıkça sigorta teminatı dışında kalacağı” kararlaştırılmıştır.

Davalı sigorta vekili, aracın rent a car olarak kullanıldığını, bu nedenle rizikonun teminat dışında kaldığını ileri sürmüştür.

Dosya içeriği ile rizikonun, aracın rent a car olarak kullanımı sırasında gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Davacı sözleşme özel şartı gereğince ek prim ödediğini ve özel şartının aksinin kararlaştırıldığını ileri sürmediği gibi kanıtlamamıştır.

Taraflar arasında düzenlenen Kasko Poliçesindeki Özel Şart TTK 1264. maddesinde sayılan emredici kanun hükümlerine aykırı olmadığı gibi, TTK 1266/son ve 1281/2 maddesi hükümlerine uygun bulunmaktadır.

O halde poliçe özel şartını geçerli kabul ederek davayı reddeden yerel mahkeme kararının onanması gerekirken, tarafların serbest iradeleri ile akit serbestisi sınırları içerisinde kararlaştırıldıkları poliçe özel şartına değer vermeyerek yerel mahkeme kararını bozan sayın çoğunluk görüşüne muhalifiz.”

Yargıtayın bu Kararı, Kararın verildiği tarihte yürürlükte olan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda bu konuda açık bir düzenleme bulunmamasına karşın, bugün yürürlükte olan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’muzun 1445inci maddesinin beşinci fıkrasındaki hükmünün uygulanmasına örnek oluşturabilecek bir olaydır.

Kararın verildiği tarihte yürürlükte olan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu yönünden değerlendirildiğinde, klozdaki açıklama ve sözleşme özgürlüğü ilkeleri çerçevesinde Karşı Oy yazısındaki görüşün yerinde olduğu kabul edilebilir. Yargıtay Kararı’nda, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1266 ncı maddesine ve 1264üncü maddesinin 4üncü fıkrasına dayanılarak

“Kanunda, genel şartlarda yazılı olmayan bir hususun sigortalı aleyhine değiştirilemeyeceği, değiştirilmiş ise bu değişikliğin geçersiz olduğu kabul edildiğinden...” denilmek suretiyle özel şart hükmünün geçersiz olduğu belirtilmektedir. Şöyle ki; Yargıtay Kararı’nda; “*Taraflar arasında düzenlenen kasko sigorta poliçesinin 3. sayfasında kullanım şekli istisnası klozunda sürücü kursu aracı taksi veya dolmuş olarak işletilen veya kullanılan ayrıca günlük veya kısa yahut uzun süreli olarak kiralanan araçlarda meydana gelen yangın ve çalınma dahil tüm hasarlar aksi açıkça kararlaştırılmış ve gereken ek prim de ödenmiş olmadıkça sigorta teminatının dışında olduğu belirtilmiştir. Somut olayda davaya konu aracın dosya kapsamına göre kiralık araç olarak kullanıldığına davacı tarafça kiraya verildiğinin kabulü gerekmekte ise de kasko sigortası genel şartlarında özel aracın sigortacının bilgisi dışında ticari amaçla (kiralık) kullanılması teminat dışı bir hal olarak düzenlenmemiştir.*” denilmektedir. Yargıtay Kararı’nda açıkça ifade edilmese de “kloz” terimi “özel şart” olarak nitelendirilmiş, Karşı Oy yazısında açıkça “özel şart” terimi kullanılmıştır. Genel şartların tamamlayıcısı olan klozlar (ek şartlar)², genel şartların tabi olduğu hukuki esaslara tabidirler.³ Bu nedenle, Yargıtay Kararı’nda, kasko sigortası genel şartlarında, özel aracın sigortacının bilgisi dışında ticari amaçla (kiralık) kullanılmasının teminat dışı bir hal olarak düzenlenmediğinin belirtilmiş olması yerinde değildir. Ayrıca, özel şartların⁴, sigorta sözleşmesinin içeriğine dahil unsurlardan olması nedeniyle, teminat dışı bırakılan halin bir özel şart olarak sigorta poliçesinde yer alması da, bu şartın gözönüne alınmayacağı anlamını taşımamaktadır.

TTK m.1264, f.4 uyarınca, 1266ncı madde hükmü, sigorta ettiren kimsenin zararına olarak sözleşme ile değiştirilemeyen, değiştirilirse kanun

² Genel koşullara ilişkin eklerin hukuksal değeri hakkında bk. BAHTİYAR, **Mehmet**, Sigorta Poliçesi Özel Koşulları, Genel Koşullardan Ayırılması ve Bazı Sorunlar, Prof.Dr.Ali Bozer’e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın Nu: 331, Ankara 1998, s.145-146; rizikoların ek klozlarla sigorta kapsamına alınabilmesi hakkında bk. BAHTİYAR, S.145; **ULUĞ, İlknur**, Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler, Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği, Sempozyum, İstanbul 19-20 Kasım 2004, Türkiye Barolar Birliği-Türk Ekonomi Bankası, s.348.

³ CAN, Mertol, “Gözden Geçirilmeye Muhtaç Hükümler Var mı?” Sorusu Çerçevesinde, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi olduğu Hukuki Esaslar, 2. Bası, Ankara 2012, s.30.

⁴ “*Sigorta poliçesi özel koşulları, kendi iradeleri doğrultusunda bizzat taraflarca, her somut sigorta ilişkisinin özelliklerine uygun olarak ve yalnızca o anda yapmakta oldukları belirli bir sözleşme gözönünde tutularak kararlaştırılan sözleşme hükümleridir....Özel koşullar taraflarca belirlenip sözleşme içeriğine dahil edildiğine göre, hukuksal açıdan “sözleşmesel” niteliğe sahiptirler. Böyle olunca, emredici hükümlere aykırı olmamaları ve sözleşme özgürlüğü sınırları içerisinde geçerli olmaları gerekir (BK m.19-20)*” **BAHTİYAR**, s.133-134.

hükümlerinin re'sen tatbik olunacağı bir hükümdür. TTK m.1266 hükmüne göre, sigorta poliçesinin içermesi gereken hususlardan biri de sigortacının üstüne aldığı rizikolardır (b.3) ve ayrıca 6ncı bende göre, sigortacının üstüne aldığı rizikoların hakiki mahiyetlerini tamamen tayine yarayacak bütün hallerin belirtilmesi gerekmektedir.⁵ Olayda, TTK m.1266 hükmüne aykırılık söz konusu olmayıp, kapsam dışı bırakılmak istenen risk; özel kullanım amacına tahsis edilmiş sigortalı otunun sigorta sözleşmesi yapıldıktan sonra, sigorta süresi içinde kiralanması nedeniyle doğabilecek risk, sigorta sözleşmesinde açıkça aksi kararlaştırılmış ve ek prim ödenmiş olmadıkça teminat kapsamı dışında bırakılmış olduğundan, sigorta ettirenin sigorta tazminatı talebinin reddedilmesi uygun olurdu.

Sigorta sözleşmesinin içeriğine dahil olan özel şart, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu m.11 (1) hükmüne uygun bir şekilde, herhangi bir yanılıya neden olmayacak şekilde açık olarak, *“kiralanan araçlardaki bütün hasarların aksi açıkça kararlaştırılmış ve gereken ek primin ödenmiş olmadıkça sigorta teminatı dışında kalacağı”*nı düzenlemektedir. (4)üncü fıkra hükmüne göre de; *“(4) Sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır.”*Yargıtay Kararı'nda, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun hiç gözönünde bulundurulmadığı anlaşılmaktadır.

Olayın vuku bulduğu tarihte henüz yürürlükte bulunmayan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre bir değerlendirme yapılacak olursa, sigorta ettirenin kastı bulunmadığı veya kastı bulunsa bile meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı bulunmadığı ve sigortacı sözleşmeyi feshetmediği takdirde, oyçokluğuyla alınan Kararın yerinde olduğu sonucuna varmak mümkün olabilirdi.

Uygulamada, kiralama amaçlı olarak kullanılan araçlar *kısa süreli kiralama klozu ve uzun süreli kiralama klozu* ile sigortalanmaktadır.

Kiracı, aracı özel kullanım amacıyla kullanabileceği gibi ticari amaçla da kullanabilecek, kiracının kullanım amacı da özel veya ticari amaçlı olmak üzere farklı olabilecektir; ticari amaçlı kullanım söz konusu olduğunda, taraflar arasında kısa süreli veya uzun süreli olmak üzere farklı içerikte kiralama sözleşmeleri yapılabilecektir. Esas olan, kasko sigortası sözleşmesindeki kiralama klozuna uygun bir kiralama sözleşmesinin yapılmış olmasıdır. Ancak, uygulamada, sigorta sözleşmelerindeki kiralama klozuyla, sigorta ettiren/kiralayan ve kiracı arasındaki kira sözleşmesinin her zaman uyumlu

⁵ ULUĞ, s.324.

olmadığı durumlara rastlanmaktadır. Bu uyumun bulunmadığı durumlarda esas olarak sözleşmenin fiili duruma uygun hale getirilmesi; sözleşmede değişiklik yapılması beklenir.

Sigortacı ile sigorta ettirenin sözleşme yapıldığı esnadaki kullanım amacının sonradan değişmesi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre sigorta ettirenin bu yeni durum hakkında sigortacıyı bilgilendirmesini gerektirebilir.

Kısa süreli kiralama klozu içeren bir sigorta sözleşmesiyle sigorta güvencesi verilen özel aracın sigorta süresi içinde istenildiği kadar kısa süreli olarak kiralanması veya uzun süreli olarak bir araç kiralama firmasına kiralanması risk yönünden ayrı ayrı değerlendirilebilir. Burada, kısa süreli oto kiralama kasko klozuyla sigorta ettirilen bir aracın sonradan uzun süreli olarak kiraya verilmesi durumunda⁶, bu sözleşme değişikliği nedeniyle sigorta ettirenin bu yeni durumdan sigortacıyı haberdar etmesi gerekip gerekmediği üzerinde durulabilir. Uzun süreli oto kiralamanın, kısa süreli kiralamaya göre daha az risk taşıdığı öne sürülse de, sigortalı özel aracın, sahibi tarafından uzun süreli olarak bir araç kiralama firmasına kiraya verilmesi, araç kiralama firmasının aracı kısa sürelerle sıkça kiralanması durumunda da risk yine oldukça yüksek olacaktır. Araç, kısa süreli kiralama klozuyla sigortalandığından, sigorta ettiren tarafından uzun süreli kiralanmış olsa da kiracı tarafından kısa sürelerle kiralanması halinde başlangıçta belirlenen riskte değişiklik olmayacağı, uzun süreli kiralanması durumunda ise sözleşme yapılırken belirlenen riskin hafifleyeceği varsayılabilir.

Bu nedenle, çeşitli olasılıklara göre farklı hazırlanacak sigorta poliçelerinde sigorta güvencesi verilen riskle ilgili gerekli açıklamaların ayrıntılı olarak yapılması önemlidir. Sigorta priminin hesaplanmasında yaratacağı etkinin yanısıra 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda "*umumilik esası*"nın (bütün risklerden sorumluluk esası) terk edilmiş olması ve sigorta süresi içinde beyan yükümlülüğü bakımından da değerlendirilmesi gereken bir durum ortaya çıkmaktadır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, sigorta ettirenin sigorta süresindeki beyan yükümlülüğünün 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre daha ayrıntılı olarak düzenlenmiş olması ve bu konudaki somut bir olayın yeni hükümler çerçevesinde değerlendirilmesinin yararlı olacağı düşüncesiyle bu çalışma yapılmıştır.

---

⁶ DOĞANAY, İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Üçüncü Baskı, Üçüncü Cilt, Madde 816-1475, Ankara 1990, s. 3058.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndaki, sigorta ettirenin sözleşme süresi içinde beyan yükümlülüğü, KENDER⁷ tarafından “görev”, CAN⁸ tarafından “kölket” olarak nitelendirilmektedir. Bu çalışmada, Kanun'da, “sigorta ettirenin sözleşme süresi içinde beyan yükümlülüğü” olarak adlandırılan davranışın hukuki niteliği üzerinde de durulacaktır.

I-“KISA SÜRELİ KİRALAMA” KLOZU

Bazı durumlarda, sigorta poliçesi genel şartlarında belirtilen esaslardan ayrılan düzenlemelerin yapılması zorunluluğu doğabilir. Genel şartların (General conditions) tamamlayıcısı olan bu şartlar “kız” (General clause) veya “ek şart” (additional/supplementary clause) olarak adlandırılırlar ve genel şartların tabi olduğu kurallara tabi olurlar.⁹

“Uzun süreli araç kiralama” kavramı 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 3üncü maddesinde “işleten” kavramı tanımlanırken karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, “İşleten”, araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişi olarak tanımlanmaktadır. İşleten, bu Kanun'un 91inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca mali sorumluluk sigortası (Trafik Sigortası) yaptırmakla zorunlu olan kişidir. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun bu maddelerinden hareketle, aracını kısa süreli olarak kiralayan araç maliki, mali sorumluluk sigortasını yaptırmak zorundadır. Aracın uzun süreli olarak kiralınması halinde ise bu sigortayı yaptırmak zorunda olan kiracıdır.

Yargıtay 11.HD.13.09.2004 tarihli ve E. 2003/13798 - K. 2004/8129 sayılı kararında, 6 (altı) aylık sürenin uzun süreli kiralama olarak dikkate alındığı görülmektedir.

“Motorlu aracı uzun süreli kiralama sözleşmesi ile kiralayan kiracı, işleten sayılır. Bu hüküm, araç üzerindeki fiali hakimiyet ve iktisaden yararlanma ilkesi dikkate alınarak getirilmiş bir düzenlemedir. Mahkemece, salt malik sıfatı yeterli görülerek davalının sorumluluğuna karar verilmesi doğru olmamıştır.

⁷ KENDER, Rayegan, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sigorta Müessesesi-Sigorta Sözleşmesi, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümleri Eklenmiştir, Güncelleştirilmiş Onikinci Bası, İstanbul 2013, s.265 vd.

⁸ CAN, s. 73-77.

⁹ CAN, s.30. Sigorta poliçesi, genel şartlardan ve kızılardan başka tarafların aralarında kararlaştırdıkları hususları içeren “özel şartlar”ı (Private contract conditions) da içerebilir.

Dava, TTK.nun 1301 nci maddesine dayalı kasko sigorta rücu davasıdır. Davalılarından Candan vekili, müvekkiline ait hasar veren aracın yazılı kira sözleşmesi ile 6 aylığına dava dışı rent a car firmasına müvekkilince kiraya verildiğini savunarak, husumet itirazında bulunmuş, bu firma aleyhine aracı iade etmediğinden bahisle suç duyurusunda bulunmuş, buna ilişkin yazılı belgeler sunmuş, dinlenen bu davalı tanıkları bu savunmayı doğrulamışlardır. Mahkemece, bu davalı ile kiracısı dava dışı firma arası iç ilişki bulunduğu gerekçesiyle, bu davalının malik sıfatı gözetilerek, sorumluluğuna karar verilmiştir.

Oysa, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 3 ncü maddesindeki işleten tanımına göre, motorlu aracı uzun süreli kiralama sözleşmesi ile kiralayandan alan kiracı, işleten sayılmaktadır. Bu hüküm, araç üzerindeki fiili hakimiyet ve iktisaden yararlanma ilkesi dikkate alınarak getirilmiş bir düzenlemedir.

O halde mahkemece, bu davalı vekilinin husumet itirazının, bu açıklamalar ışığında değerlendirilmesi, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, bu davalının salt malik sıfatı yeterli görülerek, eksik incelemeye ve yanlış gerekçeye dayalı yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamıştır.”¹⁰

Yine, Yargıtay 4.HD.08.07.2004 tarihli ve E. 2004/2363 - K. 2004/9097 sayılı kararında, “uzun süre” kavramının her olayın özelliğine göre belirlenmesi belirtilmekle beraber, somut olaydaki 6 altı) aylık kira süresinin uzun süreli olduğu sonucuna varılmıştır.

“Uzun süre” kavramını belirli bir gün sayısı ile sınırlamak, zarar görenleri korumak için getirilmiş olan tehlike sorumluluğunun amacına ters düşer. Bu yüzden “uzun süre” kavramı, her olayın özelliğine göre belirlenmelidir.

2918 sayılı Karayolları Trafik Yasası'nın 3. maddesinde işleten; araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya “aracı uzun süreli kiralama” ariyet veya rehin gibi hallerde “kiracı” ariyet veya rehin alan kişi olarak tanımlanmıştır. Karayolları Trafik Yasası'nın 85/1 maddesine göre sorumlu olacak işletenin belirlenebilmesi “uzun süre kavramı”nın açıklığa kavuşturulmasıyla mümkündür. Motorlu araçların kiralınmasında “uzun süre” kavramını belirli bir gün sayısı ile sınırlamak, zarar görenleri korumak için getirilmiş olan

¹⁰ <http://www.tazminathukuku.com/yargitay-kararlari/motorlu-aracin-uzun-sureli-kiralnmasinda-kiracinin-isleten-olarak-sorumlulugu.htm> (Erişim tarihi: 21.06.2013)

tehlike sorumluluğunun amacına ters düşer. Bu yüzden “uzun süre” kavramı, her olayın özelliğine göre belirlenmelidir.

Davacıların zarar görmesine yol açan, Adekha Sigorta Aracılık Hizmetleri Ltd. Şirketi adına kayıtlı aracın **6 ay süre ile** diğer davalı Mevlana Turizm İnşaat ve Ticaret Limitet Şirketi'ne **kiraya verilerek teslim edildiği** açıklanmış ve buna ilişkin araç kira sözleşmesi dosyaya sunulmuştur. Mevlana Turizm İnşaat ve Ticaret Limitet Şirketi'nin de bu aracı davalılardan Tuncay Temirhanogulları'na kiraladığı, Tuncay Temirhanogulları'nın direksiyon hakimiyetini kaybetmesi sonucu yoldan çıkararak devrilen araçta bulunan davacıların desteğinin öldüğü anlaşılmaktadır.

Davacıların desteklerinin ölümüne neden olan eylem, **kira süresi içerisinde** meydana gelmiştir. **Bu olgular karşısında adı geçen davalılar arasındaki kiralama işlemi uzun süreli olarak kabul etmek gerekir.**¹¹

Yargıtay 11.HD. 05.02.2002 gün ve E. 2001/9161 - K. 2002/903 sayılı kararında, araç sahibinin oto kiralama firmasıyla süresiz kira sözleşmesi yapmış olması durumunda, aracın kiralama firması tarafından 8 gün olarak kiralandığı olayda, süresiz kira sözleşmesi, uzun süreli kira sözleşmesi olarak nitelendirilmiştir.

“Davalı şirketin, dava dışı şirket ile yapmış olduğu süresiz kira sözleşme hükümlerine göre, işleten sıfatını kazandığı tartışmasız bir olgudur. Oto kiralaması ile iştigal eden davalı şirketin bu otomobili geçici ve ticari amaçla başka kişilere kiraya vermiş olması onun işleten sıfatını kaldırmaz. Olaydan zarar görenlere karşı davalı şirket, işleten sıfatı ile sorumludur. (6762/m.1301; 2918/m.3,85; 1086/m.275)

Temyize konu uyumsuzluk, Rent a Car sloganı ile bilinen esasa göre araç kiralayan bir firmanın, bu aracın neden olduğu kaza sebebiyle, zarar görenlere karşı KTK.nun 85nci maddesi hükmü uyarınca sorumlu olup, olmayacağı noktasında toplanmış bulunmaktadır.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelerden, kazaya neden olan aracın asıl malikinin dava dışı Standart Belde A.Ş. olduğu, bu şirketçe 1.1.1997 tarihli sözleşme ile kısaca Avis olarak nitelendirilen ve oto kiralama amacı ile faaliyet gösteren davalı şirkete süresiz olarak kiralandığı anlaşılmaktadır. Nitekim, davalı şirket de bu aracı kira sözleşmesi (Rental Agreement) ile yine

¹¹ <http://www.tazminathukuku.com/yargitay-kararlari/motorlu-aracin-uzun-sureli-kiralanmasinda-kiracinin-isleten-olarak-sorumlulugu.htm> (Erişim tarihi: 21.06.2013)

dava dışı Ferhat isimli kişiye 8 günlük kiraya vermiş olduğu ve kazanın bu aşamada meydana geldiği dosyadaki belgelerle sabit bulunmaktadır:

Davalı şirketin, dava dışı Standart Belde A.Ş. ile yapmış olduğu süresiz kira sözleşme hükümlerine göre, KTK.nun 3 ve 85nci maddeleri hükümleri uyarınca işleten sıfatını kazandığı tartışmasız bir olgudur. Oto kiralaması ile iştigal eden davalı şirketin bu otomobili geçici ve ticari amaçla başka kişilere kiraya vermiş olması onun yukarıda saptanan işleten sıfatını kaldırması düşünülemeyeceği gibi, böyle bir kiralamada kiralama süresinin 8 gün olması da bu sonucu değiştiremez. Olaydan zarar görenlere karşı davalı şirket, işleten sıfatı ile sorumlu olup, alt kiracı durumunda olan yine dava dışı kişiye rücu edebilme hakkına sahip bulunmaktadır.

Karar yukarıda değinilen sebeplerle doğru görüldüğünden, bu usule aykırılık bozma nedeni yapılmamış ve kararın onanmasına karar verilmesi gerekmektedir.”¹²

Yargıtay kararlarından, oto kiralama sözleşmelerinin kısa süreli mi yoksa uzun süreli mi olduğunun her olayın özelliğine göre değerlendirilmesi gerektiği, genelde altı aydan uzun süreli kiralamaların ve süresiz kiralamaların uzun süreli kiralama olarak nitelendirildiği anlaşılmaktadır.

II- “SİGORTA ETTİRENİN SÖZLEŞME SÜRESİ İÇİNDE BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜ” NÜN HUKUKİ NİTELİĞİ

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1291inci maddesinde, sigorta ettirenin “İhbar mükellefiyeti”, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda (TTK m.1444) “Beyan yükümlülüğü” olarak ifade edilen durum, KENDER tarafından “görev”¹³, ŞENOCAK ve CAN tarafından “kūlfet”¹⁴ olarak nitelendirilmektedir.

¹² <http://www.tazminathukuku.com/yargitay-kararlari/motorlu-aracin-uzun-sureli-kiralanmasinda-kiracinin-isleten-olarak-sorumlulugu.htm> (Erişim tarihi: 21.06.2013)

¹³ KENDER, s.265 vd.; 23 Kasım 2007 tarihli Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu’nda (VVG/IC Act 2008), “Anzeigepflicht” (Duty of Disclosure) ibaresi kullanılmaktadır (Federal Gazete I, page 2631); aynı görüşte: **ALGANTÜRK LIGHT, Didem**, Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10. Yıl’a Armağan, Yıl:11, Sayı: 22, Güz 2012/2, s.2.

¹⁴ ŞENOCAK, Kemal, Sigorta Ettirenin Yükümlülüklerinde Değişiklik İhtiyacı, Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği-Sempozyum, 19-20 Kasım 2004, Türkiye Barolar Birliği-TEB Sigorta, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 83, Ankara 2005, s.386; CAN, s.73-77.

Hukuki yükümlülük konusunda EREN, hukuk düzeninin kişilere yönelttiği ve uyulması zorunlu emirler oldukları, hukuki yükümlülüğün ilke olarak başka bir kişinin hakkına tekabül ettiği, istisnai de olsa bazen bir hakka tekabül etmeyen hukuki yükümlülüklerin de olabileceği; örneğin, trafik normlarının bir kişinin özel hakkına tekabül etmeyen hukuki yükümlülüklerden olduğu açıklamasını yapmaktadır.¹⁵

KILIÇOĞLU'na¹⁶ göre, “Yükümlülükler (mükellefiyetler) (Obliegenheiten) de aynen borçlar (Obligation) ve yan yükümler (Nebenpflichten) gibi bir davranış kuralıdır. Bunlar da başkasına karşı belirli bir davranışta bulunma konusudurlar. Fakat yükümlülükten yararlanan kişi ne bu davranışın ifasını (özellikle dava edilmesini) talep edebilir ne de bunun zamanında yerine getirilmemesi nedeniyle tazminat hakkına sahip olur.”

“Hukuki vazife” (ödev/devoir juridique relatif), ÖZ tarafından, daha çok Aile Hukukunda rastlanan ve bir kimseye, eşlerin birbirlerine, anababanın çocuklarına karşı olduğu gibi başka bir şahsa karşı yükletilmiş vazifelerin ihlalinde, vazifenin yerine getirilmesini isteme hakkı bulunmasına rağmen ifa davası ve cebri icranın söz konusu olamayacağı, vazifeye aykırı davranışların boşanma davası açma olanağı vermesi ve velayetin kaldırılmasına sebep teşkil etmesi gibi başka hukuki sonuçlara yol açabileceği bir yükümlülük olarak açıklanmaktadır.¹⁷ Yükümlülük ise, bir davranışta bulunma zorunluluğunu ifade eden geniş kapsamlı bir kavram olarak nitelendirilmektedir.

EREN¹⁸, “Yükümlülük içermeyen davranış: Külfet (Obliegenheit)” ile ilgili olarak yaptığı açıklamalarında, külfetin, hukuk düzeninin bir kişiye diğer bir kişi karşısında yüklemiş olduğu davranış olduğunu, yükümlü kişi bu davranışı yerine getirmediği takdirde ya elde etmesi mümkün olan bir hakkı kazanamayacağını ya da böyle bir hakkı kaybedeceğini belirtmektedir. Külfetin de aynen borç gibi, bir davranış konu edindiği, borçta borçlunun borçlanmış olduğu davranış yerine getirmediği takdirde alacaklının borçluya karşı ifa veya tazminat davası açıp, onu zorlayabildiği halde külfette hukuk düzeninin diğer kişiye, külfet yükümlüsüne karşı, külfeti oluşturan davranışı

¹⁵ EREN, s.28.

¹⁶ KILIÇOĞLU, Ahmet M., Borçlar Hukuku-Genel Hükümler (Yeni Borçlar Kanunu'na Göre Hazırlanmış), Genişletilmiş 16. Baskı, Ankara 2012, s.29-30.

¹⁷ OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, M. Turgut, Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, Cilt – 1, Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, İstanbul 2013,

¹⁸ EREN, Fikret, 6098 Sayılı Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2012, s.45.

yerine getirmeye ilişkin bir talep ve dava hakkı tanınmadığı ifade edilmektedir. Külfeti oluşturan davranışı yerine getirme, diğer kişinin değil külfet yükümlüsünün yararına sonuçlar doğurur, külfet yükümlüsü külfeti oluşturan davranışı yerine getirdiğinde kendi lehine doğacak bir hakkın kaybını önler.

ÖZ'e¹⁹ göre; “*Gerek borç gerek vazife kavramlarından ayrılması icap eden bir kavram da “gerekli davranış” diye tercüme edebileceğimiz, Türkçede “yükümlenti” kavramı ile ifade edilmesi önerilen, Almanca “Obliegenheit”, Fransızca “incombances” adı verilen yükümlerdir. Bu yükümler bir kimseye herhangi bir hak sağlamaz, sadece gerekli davranışla yükümlü olan, bazı hakları kazanabilmek veya bazı hakları kaybetmemek için bu davranışı yapmaya, yükümlünü yerine getirmeye mecburdur.*”

Borçlar Hukuku öğretisi göz önüne alındığında, Türk Ticaret Kanunu'nda “*beyan yükümlülüğü*” ifadesi kullanılmış ve geniş anlamda “*yükümlülük*” kavramı kapsamında değerlendirilebilir olsa da esasen, sigorta ettirenin bu davranışının “*külfet/yükümlenti*” olarak nitelendirilmesinin uygun olacağı düşüncesindeyim.

III-“RİZİKONUN AĞIRLAŞMASI” KAVRAMI

Sigorta sözleşmesi düzenlenirken belirlenen riziko, sigorta süresi içinde ağırlaşabilir, hafifleyebilir veya ortadan kalkabilir. Sigorta süresi içinde rizikonun hafiflemesini sigortacıya bildirme yükümlülüğü bulunmamasına rağmen rizikonun ağırlaşmasının veya ortadan kalkmasının yasada belirlenmiş olan sürelerde sigortacıya bildirilmesi gerekir. Gereken bildirim zamanında yapılmadığı takdirde sigorta ettiren yasada öngörülen hukuki sonuçlarla karşılaşabilir.

Sigorta sözleşmesinin tarafları arasındaki dengenin sözleşme süresince de korunması düşüncesinin egemen olduğu yeni Türk Ticaret Kanunu'nda, rizikonun ağırlaşması halinde sigortacıya fesih veya prim farkını isteme hakkı tanındığı gibi rizikonun hafiflemesi halinde primin indirilmesi, sigorta ettiren lehine önceki Türk Ticaret Kanunu'ndakinden daha genel olarak düzenlenmiştir.²⁰ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1298inci maddesine göre, primin indirilmesi yalnızca birden çok yıllar için yapılan

---

¹⁹ OĞUZMAN/ÖZ, s.18.

²⁰ “*Primin rizikoya uygun olması*” ilkesi hakkında bk. KENDER, s.266 vd.; OMAÇ, Merih Kemal, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, Ankara 1985, s. 14; KUBİLAY, Huriye, Uygulamadan Örneklerle Özel Sigorta Hukuku, İkinci Baskı, İzmir 2003, s.46-47; AYLI, s.18 vd.. “*Riziko hafiflemesi*” hakkında bk. AYLI, S. 32-34.

sigorta sözleşmelerinde mümkün iken yeni Türk Ticaret Kanunu'na göre, rizikonun hafiflemesini gerektiren değişiklikler meydana geldiğinde sigorta primi indirilmekte ve gerektiğinde geri verilmektedir.

Sigorta sözleşmesinin yapılmasından sonra rizikonun ağırlaşması, yasalarla ve içtihatlarla net olarak belirlenmiş bir kavram değildir.²¹ Rizikonun, sigortacı yönünden uygun olmayan bir şekilde ağırlaşması az çok sürekli olmalıdır. KENDER'e göre, bir defa alkollü araba kullanmak riziko ağırlaşması olarak nitelendirilemez. Buna karşılık, yerleşim yeri olarak kullanılan bir evin, sigorta ettirildikten sonra bir yıl kadar boş bırakılması hırsızlığa karşı sigortada rizikoyu artırır. KENDER'in verdiği bir başka örnekte; zirai taşımalar için kullanılacak aracın zirai olmayan taşımalarda kullanılması Fransız Temyiz Mahkemesi tarafından riziko ağırlaşması sayılmıştır.²² Kasko sigortaları ile ilgili olarak rizikoyu ağırlaştıran hallere bazı örnekler verilebilir. Özel araba olarak sigortalatılmış bir aracın sonradan taksi veya dolmuş olarak kullanılması suretiyle taşınan insan adedinde artışa sebebiyet vermesi, sürekli olarak asfalt yollarda kullanılmak üzere sigortalatılmış aracın sonradan toprak veya stabilize yollarda kullanılmaya başlanması rizikoyu ağırlaştıran haller olarak gösterilebilir.²³

Riziko ağırlaşması; *sübjektif riziko ağırlaşması* ve *objektif riziko ağırlaşması* olarak alt gruplara ayrılmakta olup; sigorta ettirenin fiili ile rizikonun ağırlaşması, *sübjektif riziko ağırlaşması*, sigorta ettirenin herhangi bir eylemi olmadan üçüncü bir şahsın eylemi ile veya hiç kimsenin eylemi olmadan rizikonun ağırlaşması ise *objektif riziko ağırlaşması* olarak tanımlanmaktadır.²⁴ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1291inci maddesinde sadece sübjektif riziko ağırlaşmalarında sigorta ettirene ihbar yükümlülüğü düzenlenmiş iken, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, hem sübjektif hem de objektif riziko ağırlaşmalarının ihbar edilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.²⁵ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1444üncü

²¹ DOĞANAY, s.3058; Bir değişikliğin teknik anlamda riziko ağırlaşması olarak nitelendirilebilmesi için bulunması gereken unsurlar şunlardır: Rizikonun durumunda süreklilik arzeden bir değişiklik olmasıdır, değişiklik, sigorta sözleşmesinin kuruluşundan sonra gerçekleşmiş olmasıdır, değişiklik, rizikonun gerçekleşme olasılığını veya muhtemel zarar miktarını artırmalı ve değişiklik esaslı olmasıdır. Bu unsurlar hakkında bk. AYLI, Ali, Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu, İstanbul 2003, s.23 vd.

²² KENDER, s.266.

²³ DOĞANAY, s.3060.

²⁴ KENDER, s.266.

²⁵ KENDER, s.267 vd.; CAN, s.74.

maddesinin ikinci fıkrasında, hem sübjektif hem de yasada belirlenen objektif riziko ağırlaşmalarında sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğü düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu hükme göre; sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirme yükümlülüğünün düzenlendiği görülmektedir. KENDER, hükümde objektif riziko ağırlaşmasının söz konusu olduğunu, ancak eksik ifade edildiğini; “sigorta ettirenin iradesi dışında meydana gelmişse” ifadesinin kullanılmış olması gerektiğini, çünkü bunun bir tabiat olayı sonucu da meydana gelebileceğini öne sürmektedir.²⁶ Madde gerekçesinde, üçüncü bir şahıs tarafından gerçekleştirilen değişikliklerden söz edildiğinden, objektif riziko ağırlaşması hallerinden sadece üçüncü kişiler tarafından yapılan değişikliklerin, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü doğurduğu, doğa olayları sonucu riziko ağırlaşmalarının beyan yükümlülüğü kapsamında olmadığı kabul edilebilir.

Rizikonun ağırlaştığını kanıtlama külfeti, rizikonun ağırlaştığını ileri süren sigortacıya aittir.²⁷

IV- 6762 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU’NDA SİGORTA ETTİRENİN “SİGORTA MÜDDETİ İÇİNDE İHBAR MÜKELLEFİYETİ”

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda, sigorta müddeti içinde ihbar mükellefiyetini düzenleyen 1291inci madde hükmü, sigorta ettiren aleyhine sözleşme ile değiştirilemeyen emredici hükümlerden olup, değiştirilirse, 1291inci madde hükmünün re’sen uygulanacağı hükümlerdendi (6762 sayılı TTK m.1264, f.4).

Buna göre, sigorta ettiren kimse sigortacının muvafakati olmaksızın sigortalı malın yerini veya mukavele zamanındaki halini değiştirdiği takdirde bu değişiklik mukavelede yapıldığı anda mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip bir mahiyette ise, bu durumu sigortacıya ihbar mükellefiyeti bulunmaktaydı.²⁸

²⁶ KENDER, s.269.

²⁷ ULAŞ, s.92.

²⁸ TAŞYÜREK, Hayri, Kasko Sigortası, Ankara 2001, s.87-95; TOPDEMİR, Cem, Sigorta Sözleşmelerinde Sigorta Ettirenin İhbar Yükümlülükleri, İstanbul 2003, <http://www.tilegal.com/Detay?Id=441> (Erişim tarihi, 11.09.2013).

V- 6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNUN'DA SİGORTA ETTİRENİN “SÖZLEŞME SÜRESİ İÇİNDE BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜ”

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamaz (TTK m.1444 (1)).

Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir (TTK m.1444 (2)).

TTK m. 1444'ün gerekçesi şöyledir: “*Sigorta sözleşmesi devamlı bir ilişkiyi düzenler. Bu nedenle, taraflar sözleşme yaptıktan sonra, kural olarak, tek taraflı sözleşme şartlarında değişiklik yapamaz. Bununla birlikte, sözleşme yapıldıktan sonra şartlarda ve özellikle tehlikenin gerçekleşme ihtimalinde sözleşmeyi etkileyebilecek nitelikte, sigorta ettirenin kendisi veya üçüncü bir şahıs tarafından yapılan değişiklikler de olabilir. Bu noktada, sözleşmenin yapılması sırasında sigorta ettirenin yapacağı beyanlara karşı duyulan ihtiyaç, taraflar arasındaki menfaatler dengesini devam ettirmek bakımından, sözleşmenin devamı sırasında da mevcuttur. Tasarının bu maddesi ise bu düşünceyle düzenlenmiştir.*” Gerekçeden de açıkça anlaşılacağı üzere, taraflar arasındaki menfaatler dengesinin sigorta süresi içinde bozulması, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır.²⁹

VI-6762 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE RİZİKONUN AĞIRLAŞMASINI İHBAR MÜKELLEFİYETİNE AYKIRILIĞIN SONUÇLARI

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1291nci maddesine göre, sigorta ettiren kimse sigortacının muvafakati olmaksızın sigortalı malın yerini veya mukavele zamanındaki halini değiştirdiği takdirde bu değişiklik mukaveleliğin yapıldığı anda mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip bir mahiyette ise, sigortacı mukaveleyi feshedebilmekteydi.

²⁹ ULAŞ, Işıl, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Genel Hükümler – Mal ve Sorumluluk Sigortaları, 6102 Sayılı Türk Ticaret kanunu ve 5684ayılı Sigortacılık Kanunu Hükümlerine Göre Yeniden Derlenmiş ve Yazılmış 8. Bası, Ankara 2012, s.90.

Anılan değişikliği yapan kimse keyfiyeti sekiz gün zarfında sigortacıya bildirmişse sigortacı ihbar tarihinden itibaren sekiz gün içinde fesih hakkını kullanmadığı takdirde sigortanın hükmü devam ederdi.

Sigorta ettiren kimse değişiklik keyfiyetini sigortacıya ihbar etmediği halde dahi sigortacı vaki değişikliği öğrendikten sonra sekiz gün içinde feshetmez veya sigorta primini tahsil etmek gibi sigorta hükmünün devamına razı olduğunu gösteren bir harekette bulunursa fesih hakkı düşmekteydi.

DOĞANAY'a göre, sigorta ettiren kimse, rizikonun arttığını sigorta şirketine hiç ihbar etmez veya eksik bir şekilde ihbar ederse, sigortacı, hasarın meydana gelmesinden sonra ancak bu değişiklikten haberdar olarak sözleşmeyi feshederse, o zaman, sigortalı tazminat talep etme hakkını kaybeder.³⁰ Aksi görüşte olan KENDER'e göre, sigortacı, durumu rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrendiği takdirde Kanun'daki yaptırımını uygulama olanağı kalmayacaktır.³¹

VII- 6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE RİZİKONUN AĞIRLAŞMASINI BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜNE AYKIRILIĞIN SONUÇLARI

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun "*Sigortacının hakları*" başlığı altında düzenlenen 1445inci maddesine göre³²; sigortacı sözleşmenin süresi içinde, rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini ya da sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği takdirde, bu tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkı isteyebilir. Farkın on gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme feshedilmiş sayılır.

Değişikliklerin yapılmasından önceki duruma dönüldüğü takdirde fesih hakkı kullanılmaz.

Süresinde kullanılmayan fesih ve prim farkını isteme hakkı düşer.

Rizikonun artmasına, sigortacının menfaati ile ilişkili bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insanî bir görevin yerine getirilmesi ve hayat sigortalarında da sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişiklikler sebep olmuşsa, sigortacı, fesih veya prim farkını isteme haklarını kullanamaz.

---

³⁰ DOĞANAY, s. 3063.

³¹ KENDER, Rayegan, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, (Sigorta Müessesesi-Sigorta Mukaveleleri, İstanbul 1973, s.157.

³² ULAŞ, s.90-92.

Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali belirlendiği ve değişikliklere ilişkin beyan yükümlülüğünün ihlal edildiği saptandığı takdirde, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılır. Sigorta ettirenin kastı hâlinde ise meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; bu durumda sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez. Bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini öder.³³

Sigortacı, rizikonun gerçekleşmesinden önce, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal ettiğini öğrenince, sözleşmeyi feshetse bile, değişikliğin meydana geldiği sigorta dönemine ait prime hak kazanır.

Sigortacıya tanınan feshin bildirim süresi veya feshin hüküm ifade etmesi için verilen süre içinde, yapılan değişiklikle bağlantılı olarak rizikonun gerçekleşmesi hâlinde, sigorta tazminatı veya bedeli ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oran dikkate alınarak hesaplanır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1445inci maddesinin gerekçesinde; Sözleşmenin devamı sırasındaki bildirim yükümlülüğünün ihlalinin, sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğünün ihlalinde olduğu gibi illiyet ve kusur unsurları da dikkate alınmak suretiyle hüküm altına alındığı belirtilmektedir.³⁴

VIII- ÖRNEK BİR OLAYIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Uyuşmazlığın konusu, sigorta şirketi tarafından tanzim edilen Tüm Oto Kasko Sigorta Poliçesi ile teminat altına alınan aracın 07.02.2013 tarihinde çalınmasına ilişkin olup, başvuru sahibi, sigorta şirketi tarafından reddedilen 53.900,00 TL zararının giderilmesini talep etmiştir.

Başvuru sahibi başvuru dilekçesinde özetle;

“Aracına kısa süreli kiralama klozlu kasko sigortası yaptırdığını, Poliçesinde aracın kiralayan tarafından çalınması hususunda hiçbir bilgi ve madde bulunmadığını, Poliçeyi kesen ... Aracılık Hiz. Tic. Ltd. Şti. 'nin kendisine hiçbir şekilde böyle bir durum yaşanırca ödeme yapılmayacağı hususunda

³³ Karş. 6762 sayılı TTK m.1291. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1291inci maddesine göre, rizikonun ağırlaştığının, rizikonun gerçekleşmesinden önce sigortacı tarafından öğrenilmemiş ve sigorta ettiren tarafından da ihbar edilmemiş olmasında, sigortacı sigorta tazminatını ödemek zorunda kalmaktaydı. “Bu düzenlemeyle, sigorta ettirene ihbar külfeti değil, ağırlaşan rizikoyu ihbar etmemeye teşvik düzenlenmiş olmaktadır.” ŞENOCAK, 387.

³⁴ ALGANTÜRK LIGHT, s.4-5.

bilgi verilmediğini, aracın kiralayan tarafından çalınması hususu poliçede belirtilmediği gibi, sigorta şirketinin bu durumu emniyeti suiistimal olarak da görmesinin yanlış olduğunu, araç anahtarının güven duyulan, gönül rızası ile verilen, kendine emanet edilen birine rıza ile verilmiş olmayıp evraklar içinde de sunulduğu gibi kiralama sözleşmesi ile çalan şahsa verildiğini, sigorta şirketinden, aracının poliçede yazan miktar üzerinden muafiyet tutarı düşülerek bedeli kadar kendisine ödeme yapılmasını talep ettiğini, Poliçede yazan bedelin 55.300,00TL, bunun yüzde iki muafiyetinin alınıp geri kalanın kendisine verilmesini, onun da takriben 54.000,00.-TL olduğunu... ” talep ve iddia etmiştir.

Sigorta şirketi cevap dilekçesinde özetle;

“Başvuruda bulunan adına kayıtlı, çalındığı iddia edilen araç ile ilgili olarak hasar dosyasının açıldığını, araç sahibi tarafından Rent a Car firmasına kiraya verilen aracın Rent a Car firması tarafından da bir başka kişiye kiralandığı ve kiralayan kişinin aracı iade etmemesi üzerine aracın çalındığı yönünde araç sahibi ile Rent a car firması tarafından resmi birimlere müracaat edildiği, şirket tarafından yaptırılan araştırmada, araç sahibi ile Rent a Car firması tarafından iddia edilen çalıntı olayının doğru olmadığı, Rent a car firmasından aracı kiralayan kişinin daha önceden de benzer bir olaya karıştığı ve sabıkası olan, aranan bir kişi olduğu yönünde tespitler yapılmış olup, tarafların gerçek dışı beyanda bulunması ve doğru ihbar yükümlülüğü ile iyiniyet kurallarına uyulmaması nedeniyle Kasko poliçesi Genel Şartları'nın 1.5 maddesi ve Türk Ticaret Kanunu 1292/3 maddesi uyarınca sigortalının hasar talebinin reddine karar verildiğini...” belirtmiştir.

Başvuru sahibine ait araç, 55.300,00.-TL sigorta bedeli ile .... Sigorta A.Ş. tarafından, kısa süreli kiralama klotunu içeren Tüm Oto Kasko Sigorta Poliçesi (Muafiyetli Kasko) ile 10/08/2012-2013 süreli olarak sigortalanmış bulunmaktadır.

Başvuru sahibi, 07.02.2013 tarihinde, ... Polis Merkezi Amirliği'ne giderek ifade vermiş, MÜŞTEKİ İFADE TUTANAĞI'nda, aracını, bir protokol yaparak, RENT A CAR isimli yeri çalıştıran H. A.'ya kiraya vermek üzere teslim ettiğini, aracın bu şahıs tarafından 08.01.2013 tarihinde S. Ö. adlı şahsa kiralandığını, aracın 17.01.2013 tarihinde dönmesi gerekirken dönmediğini, aracın bulunup kendisine veya kiracı H. A.'ya teslimini istediğini, aracında herhangi bir zarar ziyan olur ve tespit edilir ise şüpheli şahıstan tazmini için davacı ve şikayetçi olduğunu bildirmiştir. H. A. da aynı

gün ... Polis Merkezi Amirliği'ne giderek, ifade vermiş, A. RENT A CAR isimli işyerini çalıştırdığını, başvuruda bulunan adına tescilli aracı aralarında yaptıkları protokol gereği kiraya vermek üzere aldığını 08.01.2013 günü S. Ö. isimli şahsa 17.01.2013 tarihine kadar kiraya verdiğini, kira bedeli olarak 100.-TL aldığını, dönüşte ise kalan; günlüğü 100.-TLsından 800.-TL daha para vereceğini, ancak ayın 17'sinden sonra verdiği telefonlardan kendisine ulaşamadığını, araçta CPR bulunmadığını, aracın başına herhangi bir hal gelebileceğini düşünerek araç sahibine ulaştığını ve birlikte müracaata geldiklerini, bu güne kadar S. Ö.'in araç kirası olarak kendisine o gün itibarıyla 2.800.-TL'si borcu bulunduğunu, kendisini mağdur etmesi ve aracın başına herhangi bir iş gelebileceği düşüncesiyle şüpheli hakkında davacı ve şikayetçi olduğunu, masraflarını ve zararlarını giderir ise kendisi ile barışıp uzlaşmak istediğini belirtmiştir.

... İlçe Emniyet Müdürlüğü ... Polis Merkezi Amirliği tarafından Güveni Kötüye Kullanma (Emniyeti Suistimal) Tutanağı tutulmuştur.

22.03.2013 tarihli yazı ile ... Sigorta A.Ş., başvuruda bulunana, dosyanın incelendiğini ve yapılan araştırma sonucu herhangi bir hasar tazminatı ödenemeyeceğini bildirmiştir. Sigorta Şirketi, 07.05.2013 tarihinde Sigorta Tahkim Komisyonu'na gönderdiği yazıda, yaptırılan araştırmada, araç sahibi ile Rent a Car firması tarafından iddia edilen çalınma olayının doğru olmadığını, Rent a Car firmasından aracı kiralayan kişinin daha önceden de benzer bir olaya karıştığı ve sabıkası olan, aranan bir kişi olduğu yönünde tespitler yapılmış olup, tarafların gerçek dışı beyanda bulunması ve doğru ihbar yükümlülüğü ile iyiniyet kurallarına uyulmaması nedeniyle Kasko Poliçesi Genel Şartları'nın 1.5 maddesi ve (6762 sayılı) Türk Ticaret Kanunu 1292/3 maddesi uyarınca sigortalının hasar talebinin reddine karar verildiğini belirtmiştir.

Başvuruda bulunan ile A. OTO KİRALAMA işletmesi sahibi H. A.tarafından imzalanan 02.12.2012 tarihli OTO KİRALAMA SÖZLEŞMESİ uyarınca sözleşme süresi sözleşme tarihi olan 02.12.2012 tarihinden itibaren 1 (bir) yıldır (m.5). Sözleşmenin uzatılması, kısaltılması ya da sözleşmenin iptali hakkı KİRACI ve KİRAYA VEREN'e aittir. Sözleşme bitiş tarihinden itibaren 15 gün önceden yazılı olarak bildirilmemesi durumunda, Sözleşme otomatik olarak 1 (bir) yıl daha uzatılır. Sigorta Poliçesi ile verilen sigorta teminatı, kısa süreli oto kiralamaya ilişkindir. Bu durumun sigorta teminatını etkileyip etkilemediği üzerinde durulmalıdır.

Oto kiralama firması çalıştıran H. A. ile kiracı S. Ö. arasında, çalışan araçla ilgili olarak (Çıkış Tarihi: 08.01.2013, Döneceği tarih: 17.01.2013). imzalanmış bir kira sözleşmesinin dosyaya ibraz edilmiş olduğu tespit edilmiştir.

15.03.2013 tarihli ARAŞTIRMA RAPORU'nun "KANAAT VE SONUÇ" Bölümünde; "*Meydana gelen hadisenin sigortalı araç maliki ve Rent a Car sahibi H. A. 'nın Polis merkezinde verdikleri ifadede belirttikleri şekilde meydana geldiği, ancak aracı götüren sigortalıyı yanıltarak, hile ile saffetinden yararlanarak sigortalının iradesini fesada uğratarak, aracın rıza ile teslimini sağlamış olduğundan dolandırıcılık suçunu işlediği, bu suçun teminat dışı olduğu, TCK 491/3üncü bent hükmünde hırsızla malı çalınan arasında hizmet veya bir iş yapmak veya bir yerde muvakkat olsun birlikte oturmak veyahut karşılıklı nezaket icaplarından ileri gelen itimadi suiistimal neticesi olarak sıyanetine terk ve tevdi olunmuş eşya hakkında işlenen hırsızlık eylemi düzenlenmiş olup, somut olayda iddia edilen eylem bu olmayıp dolandırıcılıktır. Bu itibarla riziko kasko sigortası kapsamında değildir.*" demek suretiyle, somut olaydaki rizikonun kasko sigortası kapsamı dışında olduğu vurgulanmış bulunmaktadır.

Kural olarak, sigorta sözleşmesi yapıldığı andan sona erinceye kadar aynı koşullarla varlığını sürdürür. Buna karşılık, sigorta sözleşmesinin, sigorta süresi içinde anlaşma ile, kanun gereği, idari bir tasarruf ile veya tek taraflı irade beyanı ile değişikliğe uğraması da mümkündür.³⁵ Sigorta sözleşmesi süresi içinde ortaya çıkan değişiklikler ve bunlarla ilgili hüküm ve sonuçlar "zeyilname" ile sigorta poliçesine eklenir. Zeyilnamedeki hususlar, eklendiği sigorta poliçesi ile aynı koşullara tabi olur ve aynı sonuçları doğurur. Zeyilnamenin hazırlanabilmesi için sigortacının yeni durumdan haberdar olması ve sigorta ettirene yeni durumun sigorta poliçesine yansıtılması konusunda anlaşmaya varmış olmaları gerekir. Zeyilname; "*sözleşmenin, tarafların iradesi veya bir kanun yahut mahkeme hükmü veyahut 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1425'inci maddesinin üçüncü fıkrasında da işaret bulunduğu gibi sigorta poliçesi genel şartlarında yapılan bir değişiklik ile ortaya çıkan yeni duruma uyarlandığını tevsik eden bir belge*"³⁶ olarak tanımlanabilir. Zeyilnamenin düzenlenmesi bazen ek prim ödenmesini gerektirirken bazen de primin indirilmesi sonucunu doğurabilir (TTK m.1425 (3); 1433). Olayda söz konusu olan rizikodaki değişiklik, Borçlar Hukuku anlamında sözleşmede

³⁵ Sigorta sözleşmesinin değiştirilmesi hakkında bk. KENDER, s.225-227.

³⁶ CAN, s. 34.

değişiklik niteliğinde olduğundan sigorta ettiren tarafından sigorta şirketine yapılacak bir bildirim üzerine zeyilnamenin düzenlenmesi suretiyle sigorta sözleşmesinin gerçek durumu yansıtır hale getirilmesi uygun olurdu. Burada, araç sahibinin, özel aracını zaman zaman kısa süreli kiralaması ile uzun süreli olarak bir araç kiralama firmasına kiralaması arasında risk yönünden farklılık olabileceği düşünülebilir.

Somut olaya, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanmalıdır. Çünkü, sigorta sözleşmesi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01.07.2012 tarihinden sonra yapılmıştır, uyuşmazlık konusu olay da yeni Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra gerçekleşmiştir.

Taraflar arasındaki sigorta sözleşmesine göre, sigortalı aracın kullanımı ile ilgili açıklama bölümünde; "OTOMOBİL-Kısa süreli kiralama" yazılıdır (Tüm Oto Sigorta Poliçesi-Muafiyetli Kasko). Başvuruda bulunan/sigorta ettiren, Sigorta Tahkim Komisyonu Başvuru Formunda, aracı için yapmış olduğu sigorta sözleşmesinin sigorta kasko-kısa süreli kiralama kaskosu klozlu olduğunu açıkça ifade etmektedir. Bu durumda, başvuruda bulunanla, aracını, OTO KİRALAMA SÖZLEŞMESİ yaparak kiraya vermiş olduğu H. A. arasındaki kiralamanın kısa süreli kiralama olup olmadığı üzerinde durulması gerekir. Bu durum, sigorta ettirenin sözleşme süresi içindeki ihbar yükümlülüğü ile ilgili 1444 ve 1445inci maddelerinin uygulanıp uygulanmayacağına belirlenmesi yönünden önem taşımaktadır.

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 3üncü maddesine göre de "işleten" sıfatının kime ait olduğu sözleşmenin kısa süreli veya uzun süreli olmasına göre değişebilmektedir. Şöyle ki; "İşleten : Araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir. Ancak ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır." Uyuşmazlık konusu, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası sözleşmesi olsaydı, araç, uzun süreli kiralanmış ve işleten sıfatı kiracıya ait olduğundan 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 91inci maddesi uyarınca Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası sözleşmesi yapmış olması aranacaktı.

Yargıtay kararları ışığında, başvuruda bulunan ile H. A. arasında yapılan 1 (bir) yıl süreli OTO KİRALAMA SÖZLEŞMESİ'nin uzun süreli kiralama sözleşmesi olduğunun kabulü gerekmektedir. Sigorta Poliçesi 10.08.2012

tarihinde düzenlenmiş, anılan uzun süreli; 1 (bir yıllık) kira sözleşmesi 02.12.2012 tarihinde; sigorta süresi içinde yapılmıştır. Uygulamada, kısa süreli kiralamanın, uzun süreli kiralamaya oranla daha riskli bir durum olduğu kabul edilmektedir. Kiracı, uzun süreli kiralama sözleşmesine dayanarak fer'i zilyedi bulunduğu aracı başkasına kısa süreli olarak kiralamıştır. Bunun sonucunda, sigorta poliçesinde belirtilen riskte herhangi bir değişiklik; riskin azalması veya artması durumu ortaya çıkmamıştır. Bu durumda, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1444üncü maddesi uyarınca, sigorta şirketine beyanda bulunma yükümünden söz etmek mümkün değildir.

Somut olaydaki durumun aksine, uzun süreli oto kiralama klozlu bir sigorta poliçesine konu olan bir araç, kısa süreli kiralanmış veya uzun süreli kira sözleşmesinin kiracısı tarafından başkasına kısa süreli olarak kiralanmış olsaydı, riskin ağırlaşmasından ve sigorta ettirenin sözleşme süresi içindeki beyan yükümlülüğüne uygun davranmadığından söz edilebilirdi.

Hem Kara Taşıtları Kasko Sigortası Genel Şartları³⁷ hem de Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları³⁸ A.5.6 uyarınca,

“5.6.Araca, sigortalı veya fiillerinden sorumlu bulunduğu kimseler veya birlikte yaşadığı kişiler tarafından kasten verilen zararlar ile sigortalının fiillerinden sorumlu olduğu kimseler veya birlikte yaşadığı kişiler tarafından sigortalı aracın kaçırılması veya çalınması nedeniyle meydana gelen zararlar;” teminat dışında bırakılmaktadır. Özel araç sahibinin, aracı uzun süreli kiralaması durumunda kiracı işleten³⁹ sıfatını alacağı için, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu dışında başkaca bir sorumluluk söz konusu değilse, kasko sigortası sözleşmesinin sigortalısı, kiracının fiillerinden sorumlu olmayacağından, sigorta şirketinden tazminat alabilecektir. Buna karşılık, kısa süreli oto kiralama klozlu sigorta poliçesinin sigortalısı tarafından araç kısa süreli kiralandığında, araç maliki, işleten sıfatını korumakta olup 2918 sayılı Karayolu Trafik Kanunu'na göre sorumluluğu bulunduğundan, aracın kiracı tarafından çalınması durumunda, bu durum sigorta güvencesi dışında kaldığından sigorta tazminatından yararlanması mümkün olamayacaktır.

Somut olaya ilişkin Sigorta Poliçesi, “ARACIN ÇALINMASI VEYA ÇALINMAYA TEŞEBBÜS RİZİKOSUNA İLİŞKİN ÖZEL ŞARTLAR”ı içermektedir. Sigorta sözleşmesinin taraflarınca serbestçe kararlaştırılan bu

³⁷ Kara Taşıtları Kasko Sigortası Genel Şartları 01.01.1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

³⁸ Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları, 01.04.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

³⁹ “İşleten” kavramı hakkında bk. **GÖKCAN, Hasan Tahsin/KAYMAZ, Seydi**, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta, Rücu Davaları ve Trafik Suçları, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 2. Baskı, Ankara 2001, s.127 vd..

özel şartın 4üncü fıkrasına göre; “Kendisine ait olmadığı halde gönül rızası ile kullanılmasına izin verilen veya kendisine emanet olarak teslim edilen aracın, bu kişilerce çalınmaya teşebbüs edilmesi veya çalınması neticesinde meydana gelen zararlar” sigorta teminatı kapsamı dışında bırakılmıştır. Somut olayda, araç, bir oto kiralama sözleşmesi ile başvuru sahibi tarafından kiraya verilmiş, kiracı kira sözleşmesi ile aracı başka bir şahsa kiralamıştır. S. Ö. adlı son kiracı, aracı zamanında teslim etmemiştir. Burada aracın zilyedliğinin, özel şartta belirtildiği şekilde gönül rızası ile S. Ö.’e geçirildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, gerçekleşen rizikonun, anılan özel şart gereği sigorta teminatı dışında kaldığının kabulü gerekmektedir.

Somut olayda, başvuruda bulunan, sigorta sözleşmesi yönünden sigorta ettiren ve Rent a Car firmasıyla yaptığı kira sözleşmesi uyarınca kiraya veren sıfatını taşımaktadır. Kira sözleşmesinin genel hükümlerini düzenleyen 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 334üncü maddesinin birinci fıkrasına göre; “Kiracı, kiralananı ne durumda teslim almışsa kira sözleşmesinin bitiminde o durumda geri vermekle yükümlüdür.” Oto kiralama firması sahibi, kiralananı iade edememektedir, çünkü kendisinin yapmış olduğu kira sözleşmesinin kiracısı otoy zamanında iade etmemekle yasal bir yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Bu durumda, araç maliki, çalınan araç bedelinin ödenmesini kiracıdan talep edebilir.

SONUÇ

Sigorta ettirenin sözleşme süresi içinde beyan yükümlülüğü ve beyan yükümlülüğünün yerine getirilmemesinin sonuçları 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda, yürürlükten kalkmış olan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’ndaki düzenlemeden çok daha ayrıntılı ve açık olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Tarafların riziko ağırlaşması olarak kabul ettikleri hususları sözleşmelerinde belirleyebilmeleri, sigorta süresi içinde beyan yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde sigortacının sözleşmeyi fesih veya prim hakkını kullanabilmesi, sigortacının hakları yönünden, sigorta ettirenin kusur durumunun ve meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantının gözönünde bulundurulması yeni düzenleme kapsamında yer almaktadır.

Özel kullanım amacına tahsis edilmiş olan bir aracın, maliki tarafından kiralınması durumunda, riziko ağırlaşaacağı için bu değişikliğin sigorta şirketine bildirilmesi uygun olacaktır.

Oto kiralama klozlu kasko sigortalarında; uzun süreli oto kiralama klozlu sigorta sözleşmesi ile sigorta teminatı kapsamına alınan bir aracın, uzun süreli olmakla birlikte bir araç kiralama firmasına kiraya verilmesi veya uzun süreli oto kiralama klozlu sigorta sözleşmesi ile sigorta teminatı kapsamına alınan bir aracın, sigorta ettiren tarafından kısa süreli olarak kiraya vermeye başlanması durumlarında riziko ağırlaşacağı için sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu durumların, rizikoyu ağırlaştıran ve beyan edilmesi gereken durumlar olarak taraflarca kararlaştırılıp sigorta poliçesinde açıkça belirtilmesi de mümkündür.

KAYNAKÇA

- ALGANTÜRK LIGHT, Didem**, Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10.Yıl'a Armağan, Yıl:11, Sayı: 22, Güz 2012/2, s.1-8, ayrıca bk. <http://www.iticu.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s22/1-8.pdf> (Erişim tarihi: 10.09.2013).
- AYLİ, Ali**, Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu, İstanbul 2003.
- BAHTİYAR, Mehmet**, Sigorta Poliçesi Özel Koşulları, Genel Koşullardan Ayırılması ve Bazı Sorunlar, Prof.Dr.Ali Bozer'e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın Nu: 331, Ankara 1998, s.133-148..
- CAN, Mertol**, "Gözden Geçirilmeye Muhtaç Hükümler Var mı?" Sorusu Çerçevesinde, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi olduğu Hukuki Esaslar, 2. Bası, Ankara 2012.
- DOĞANAY, İsmail**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Üçüncü Baskı, Tümünden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş İkinci Baskı, Üçüncü Cilt, Madde:816-1475, Ankara 1990.

- EREN, Fikret**, 6098 SAYILI Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2012.
- GÖKCAN, Hasan Tahsin/KAYMAZ, Seydi**, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta, Rücu Davaları ve Trafik Suçları, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 2. Baskı, Ankara 2001.
- KENDER, Rayegan**, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sigorta Müessesesi-Sigorta Sözleşmesi, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümleri Eklenmiştir, Güncelleştirilmiş Onikinci Bası, İstanbul 2013.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.**, Borçlar Hukuku-Genel Hükümler (Yeni Borçlar Kanunu'na Göre Hazırlanmış), Genişletilmiş 16. Bası, Ankara 2012.
- KUBİLAY, Huriye**, Uygulamadan Örneklerle Özel Sigorta Hukuku, İkinci Baskı, İzmir 2003.
- OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, M. Turgut**, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt – 1, Gözden Geçirilmiş 11. Bası, İstanbul 2013.
- OMAĞ, Merih Kemal**, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, Ankara 1985.
- ŞENOCAK, Kemal**, Sigorta Ettirenin Yükümlülüklerinde Değişiklik İhtiyacı, Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği, Sempozyum, İstanbul 19-20 Kasım 2004, Türkiye Barolar Birliği-TEB Sigorta, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 83, Ankara 2005, s.379-391.
- TAŞYÜREK, Hayri**, Kasko Sigortası, Ankara 2001.
- TOPDEMİR, Cem**, Sigorta Sözleşmelerinde Sigorta Ettirenin İhbar Yükümlülüğü (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2003.
- ULAŞ, Işıl**, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku (Genel Hükümler-Mal ve Sorumluluk Sigortaları-6102 Sayılı TTK ve 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu Hükümlerine Göre Yeniden Derlenmiş ve Yazılmış, Sekizinci Bası, Ankara 2012.
- ULUĞ, İlknur**, Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler, Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği, Sempozyum, İstanbul 19-20 Kasım 2004, Türkiye Barolar Birliği-Türk Ekonomi Bankası, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 83, Ankara 2005, s.308-349.

